

miðvikan

Professari í fólkaminnisfræði, serliga skaldskapi av manna munni:

Gloymskan er hin sálarliga fylgjan hjá teimum sum læra at skriva

Vit hava gloymt, hvussu søgurnar ljóðaðu. Vit hava einans lært okkum uttanat, hvat skriftmyndin sigur okkum um tær



ÅKI BERTHOLDSEN
& JENS CHR VANG

Stavskriftin hevur fingið okkum til ikki at skapa nýtt úr okkara egna minni og áhuga.

I eini hugvekjandi takarræðu fyrri at hann var útnemdur professari, tosaði Eyðun Andreassen nóg um skriftmentir upp ímóti munnum - um tað skrivaða orðið, móttvegis í munnligu frásøgnini.

Hann legði fyrri heilt afturi hjá Platon, sum í eini søgn letur Sokrates siga frá um gudin Theuth, sum var fyrstur at uppfínna eina talsskipan, og hartil rokni-kynstrið, geometri og astro-

nomi, talvleikur og hann var eisini fyrstur at uppfínna stavskriftina og tað hlet hann verða sítt besta uppfínna.

– Hann fór til Thamus kong at vísa honum uppfínna síni, serstakliga stavskriftina og segði, at hana áttu allir egyptar at læra seg, tí hon kundi gera teir visari og betra minni teirra. Hon var eitt hjálptil til minni og vísdóm.

Lesi nóg, læra einki

– Men hann varð búlsin av svarinum hjá kongi.

– Kongur segði: „Summi hava evnini at uppfínna, onnur duga at meta um, ant-

Edmund Joensen, lögmaður handar Eyðuni Andreassen tilnevningarskjalid sum váttaf, at hann nú kann nevna seg professara.

Eftir hátíðarhaldið var litil samkoma á Føroya-málsdeildini, har vit fingu eitt glas og pinnamat afturvið. Tað vóru eisini fleiri, sum nýttu høvi at bera professaranum kvæðu

in tær eru til gagns ella ó-gagns hjá teimum, sum skulu brúka tær. Tú ert so fegin um uppfínna titt, at tí i berum góðvarni heldur tað hava heilt aðrar eiginleikar, enn tað i veruleikanum hevur. Tí gloymska verður hin sálarliga fylgjan hjá teimum, sum læra at skriva. Í áliti á skriftina, fara tey ikki longur at geva sær far um sítt egna minni, tey vera at líta á alt, ið kemur uttanfrá við skriftini. Tey vera at líta á alt, sum kemur uttanfrá við skriftini, og fara ikki longur at líta á síni egna evni at hugsa. Og um vísdómin er at siga, at hann bert verður uttaná. Lisin og lærdur uttanat. Takkað verðið tær fáa fólk nóg at lesa, men læra einki. Tað fer at tykjast, sum um tey hava nógva vitan, hóast tey, við fáum undantøkum, vera ó-vitandi og lítið hugalig at vera saman við. Tey hava lært uttanat, men vita einki.

Eitt paradoks

Eyðun Andreassen segði, at eini visindi, ið fáast við skaldskapi av mannamunni, er i mangar mátar eitt paradoks i skúla og granskingarhøpi i okkara vesturlendsku mentan, sum er kjølfest i stavskriftini.

– Paradoksið er at granska munntentir i skriftmentanarligum høpi.

– Skriftmentir og munntentir eru ikki bara hvørt sitt. Tær eru púra hvørt sitt.

Og tað paradoksala kemur fram og setir síni spor, tá ið granskarar i skriftmentum arbeiða við munntentum.

Hann segði t.d., at sagnirnar, dr. Jacobsen savnaði i „Sagnir og Ævintýr“, hava ongantið verið sagdar soleiðis, sum tær eru skrivaðar.

Tað er av teimum grundum. Onnur er tann, at tað ber ikki til at flyta talu beinleiðis yvir á skrift, tí skriftmál og talumál eru ikki bara hvørt sitt, tey eru púra hvørt sitt. Hin grundin er, at dr. Jacobsen var skriftmálsmaður um ein háls.

– Hansara arbeiði snúði seg um at skapa eitt tær-

oyskt skriftmál, og til tað mátti hann, eins og Hammersheimb, hava føroyskt tilfar at skriva um.

Eyðun Andreassen segði, at soleiðis arbeiddu allir aðrir, sum fingust við tað sama.

– Í hesum hava metingarnar hjá Thamus Kongi gingið út: Vit hava gloymt, hvussu hesar søgur ljóðaðu, vit hava einans lært okkum uttanat, hvussu skriftmyndin er.

– Thamus kongur hevur eisini fingið rætt i tí, at stavskriftin hevur fingið okkum til ikki at skapa nýtt úr okkara egna huga og minni.

– Skriftmyndin bindur hugan, og eingin kundi i dag hugsað sær at broytt og umskapað sagnsteksturnar hjá dr. Jacobsen. Tað høvdu mong hildið vera halgibrot.

Kvæðini - tvær traditiónir

Hann segði, at eisini i aðrar mátar bindur skriftmentanin okkum, til einans at hugsa i skrift - til at geva skriftini framburðarrættin fram um taluna og frásøgnina.

Hann segði, at millum tey mongu kvæðini, sum eru varðveitt á føroyskum, eru tað serliga tveir bólkar, sum tykjast hava áhuga hjá granskarum. Annar eru tey nýggjar kvæðini, ið líka sum vera metta at vera „rættar bókmentir“ og tann besti kvæðaskaldskapurin. Men tað eru nógvar grundir til ikki at meta hesi sum verulig kvæði. Tey eru yrkt við penni i hond niður á pappir, og vikja sera nóg frá teimum eldru kvæðunum. Tey eru skriftmálkvæði, ið minna um tey munnligu kvæðini, men ikki rættiliga eru tað.

– Hin bólkurin eru nøkur kvæði, sum hava evni síni i felag við eldri, skrivaðar frásagnir á norrønum, eitt nú íslenskar fornaldarsögur ella týddar, romantiskar søgur.

– Ímillum hesi er at nevna summi av Sjórdakvæðunum, Gongurálskvæði, Finnur hin Friði, Gátu Ríma og onnur.

